VALTION LIIKUNTANEUVOSTO
Statens idrottsråd

21.4.2022

Lausunto julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2023–2026

1) **Liikunnan ja liikkumisen terveys- ja hyvinvointivaikutukset ovat merkittäviä julkisen talouden kestävyyden kannalta. Liikunnalla ja liikkumisella on yhteys ihmisten fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin, toiminta- ja työkykyyn sekä resilienssiin erilaisissa poikkeusoloissa. Lisäksi ne tukevat pakolaisten kotouttamista ja edistävät sotilaallista suorituskykyä.**
2) **Yhteiskunnallisesti merkittävän liikuntatoimialan rahoituksen nykytaso tulee turvata pitkäjänteisesti uudessa rahoitusmallissa.**
3) **Liikkumisen edistämisen resurssit tulee huomioida eri hallinnonaloilla, kuten ulkoiluun, kävelyyn ja pyöräilyyn sekä sosiaali- ja terveyspalveluihin liittyen. Kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelman mukainen 30 miljoonan euron vuosittainen investointitaso on turvattava tulevina vuosina.**

Julkisen talouden suunnitelma 2023–2026 liikunnan ja liikkumisen rahoituksen näkökulmasta

Pääministeri Marinin hallituksen ohjelman talouspolitiikan päämääränä on hyvinvoinnin lisääminen. Tällä tarkoitetaan ekologisesti ja sosiaalisesti kestävää talouskasvua, korkeaa työllisyyttä ja kestävää julkista taloutta. Julkista taloutta ovat heikentäneet viime vuosikymmenen aikana väestön ikääntyminen sekä talouskasvun vaimeneminen. Koronakriisin helpotettua julkinen talous on kohentunut, mutta talouden elpymistä hidastaa taloudellisen aktiivisuuden hidastuminen ja varautumis- ja tukitoimet johtuen Venäjän hyökkäyksestä Ukrainaan.[1]

Rahoitettavien yleishyödyllisten toimintojen (kuten liikunta) menot siirretään uuden, parlamentaarisesti linjatun rahoitusmallin mukaisesti kehykseen vuodesta 2023 alkaen. Julkisen talouden suunnitelmassa vuoden 2023 rahoitustaso (990 milj. euroa) vastaa parlamentaarisen linjauksen mukaista vuoden 2024 rahoitustasoa. Vuodesta 2024 alkaen on tarkoituksena katkaista Veikkaus Oy:n tulouttaman tuoton ja valtionavustusministeriöiden (OKM, STM, MMM) arpajaislaissa säädettyjen käyttötarkoitusten välinen yhteys. Vuodesta 2024 lukien yleishyödyllisten toimintojen rahoitus on tarkoituksena siirtää kokonaisuudessaan yleiskatteisesti rahoitettavaksi. Rahoitusmallin kokonaisuus ja sen vaikutukset hallinnonalojen budjetointiin täsmentyvät uudistusta koskevan hallituksen esityksen valmistelun edetessä.[2]

Julkisen talouden suunnitelmassa valtion liikuntatoimen vuosittainen rahoitus pienenee vuodesta 2023 alkaen noin kolme miljoonaa euroa (v. 2022 noin 153 M€, v. 2023 alkaen noin 150 M€).

Valtion liikuntaneuvosto nostaa esiin:

1) **Liikunnan ja liikkumisen terveys- ja hyvinvointivaikutukset ovat merkittäviä julkisen talouden kestävyyden kannalta. Liikunta ja liikkuminen myös vahvistavat ihmisten resilienssiä sekä tukevat pakolaisten kotouttamista ja edistävät sotilaallista suorituskykyä.**
   Lapsista vain noin kolmannes ja aikuisista 40 % liikkuu terveytensä kannalta riittävästi Suomessa[3]. Tutkimusten mukaan koronapandemia ja siihen liittyvät rajoitustoimet ovat vähentäneet osan väestöstä liikkumista entisestään. Koronapandemia näyttää myös syventäneen liikunnan ja liikkumisen polarisaatiota. Osa jo ennestään vähän liikkuvista on pandemia-aikana liikkunut aiempaa vähemmän. Liikkumisen vähenemisellä, etenkin pysyvällä vähentyneellä liikkumisella ja paikallaanolon lisääntymisellä, on pitkäaikaisia vaikutuksia väestön terveyteen ja hyvinvointiin sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden kasvuun.[4]

Vain noin joka kolmas yli 70-vuotias ja joka viides yli 80-vuotias saavuttaa terveysliikuntasuosituksen[5]. Vapaa-ajan liikunta vähenee merkittävästi ja toimintakyky heikentyy monilla mittareilla 80 ikävuoden jälkeen[6]. Seuraavien parin vuosikymmenen aikana ikääntyneen väestön määrä kasvaa Suomessa merkittävästi. Kahden seuraavan vuosikymmenen aikana 80 vuotta täyttäneiden lukumäärä kaksinkertaistuu nykyisestä noin 315 000 henkilöstä yli 600 000 henkilöön. Ikääntyneiden määrän kasvu lisää väistämättä myös toimintarajoitteisten ihmisten määrää Suomessa.[7]

Koko väestön tasolla riittämätön liikkuminen aiheuttaa lisäkustannuksia terveydenhuollon suorien kustannusten, tuottavuuskustannusten (menetetyt työpanokset), ikääntyneiden kasvavien hoivakulujen, syrjäytymisen kustannusten sekä sosiaalietuuksien lisäkustannusten osalta. Liian vähäisen liikkumisen yhteiskunnallisten kustannusten on arvioitu olevan vähintään kolme miljardia euroa vuodessa[8]. **Väestön liikunnan ja liikkumisen terveys- ja hyvinvointivaikutukset ovat merkittäviä julkisen talouden kestävyyden kannalta. Liikuntaan ja liikkumiseen panostamisella voidaan saada aikaan merkittäviä kustannussäästöjä.**

Koronapandemia on lisännyt erityisesti nuorten ahdistusta ja yksinäisyyttä[9]. Venäjän käynnistämä hyökkäyssota kasvattaa myös ihmisten huolta ja epävarmuutta. Epävarmassa maailmantilanteessa on tärkeää turvata ihmisten mahdollisuus merkityksellisiin harrastuksiin sekä liikkumiseen ja ulkoiluun.

Liikunnalla ja liikkumisella on yhteys ihmisten fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen hyvinvointiin, toiminta- ja työkykyyn sekä resilienssiin erilaisissa poikkeusoloissa. Liikkuminen sekä liikunnan harrastaminen ovat monille ihmisille merkittävä hyvinvointitekijä ja mielenterveyden tuki erityisesti epävarmoina aikoina. Koronakriisi on korostanut liikunnan harrastustoiminnan suurta merkitystä etenkin lasten ja nuorten elämässä, ei vain fyysisen hyvinvoinnin, vaan myös kaverisuhteiden ja yhteisöllisyyden näkökulmasta. Ikääntyneille ja toimintarajoitteisille liikunta on keskeistä myös toimintakyvyn säilyttämisen kannalta. Liikunta tukee myös pakolaisten kotoutumista, kuten yhteisöllisyyttä ja kielenoppimista.

Puolustusvoimien kuntotestitilastojen mukaan varusmiespalveluksen aloittaneiden miesten kestävyyskunto on laskenut viime vuosikymmeninä merkittävästi. Myös lihaskunnoltaan hyväkuntoisten osuus on viime vuosina hieman laskenut ja heikkokuntoisten osuus kasvanut. Lisäksi varusmiesten kehon keskipaino on noussut vajaassa 30 vuodessa 70,8 kilosta 78,7 kiloon.[10]

Liikunnalla voidaan edistää sotilaallista suorituskykyä, ja hyvä fyysinen kunto suojaa tuki- ja liikuntaelinvammoilta fyysisesti kuormittavassa koulutuksessa, kuten varusmiespalveluksessa. Yleiseen asevelvollisuuteen perustuvassa maanpuolustusjärjestelmässä varusmiesten, reserviläisten ja puolustusvoimien koko henkilöstön fyysisellä toimintakyvyllä on suuri merkitys. Sotilaan toimintakyky edellyttää keskimääräistä parempaa fyysistä kuntoa sekä säännöllistä liikunta-aktiivisuutta ja liikuntaharrastusta. Palvelusaikaa edeltävä alhainen fyysinen aktiivisuus ja kunto sekä ylipaino ovat varusmiespalveluksen ennenaikaisen keskeyttämisen riskitekijöitä.[11] Sekä palvelusaikaa edeltävä että reservissä tapahtuva fyysisen kunnon kehittäminen ja ylläpito ovat kuitenkin pääosin puolustushallinnon ulottumattomissa. Liikkumista tulee tästäkin näkökulmasta edistää poikkihallinnollisilla toimilla.

2) Yhteiskunnallisesti merkittävän liikuntatoimialan rahoituksen nykytaso tulee turvata pitkäjänteisesti uudessa rahoitusmallissa.

Hallitusohjelman tavoitteena on, että väestön liikunnallinen kokonaisaktiivisuus nousee kaikissa väestöryhmissä. Lisäksi liikunta ja liikkuminen ovat keinoja saavuttaa useita hallitusohjelmassa sekä hallituksen kestävyystiekartassa asetettuja tavoitteita, kuten työllisyyden lisääminen, sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden kustannusvaikuttavuuden kohentaminen sekä hiilineutraalius vuonna 2035.

Valtion liikuntatoimen (OKM) määrärahoista rahoitetaan suomalaisen liikunta- ja urheilukulttuurin kannalta keskeisiä toimintoja, kuten kuntien liikuntapalveluita ja liikuntapaikkarakentamista, kansalaistoimintaa (liikuntajärjestöt ja seurat), huippu-urheilua, liikunnan koulutusta ja tutkimusta, suurtapahtumia sekä eri väestöryhmien fyysistä aktiivisuutta edistäviä hankkeita ja Liikkuvat-ohjelmia.

Valtion liikuntaneuvosto näkee julkisen talouden suunnitelmassa osoitetun rahapelituottojen laskun kompensaation erittäin tärkeänä ja perusteltuna. Kompensaatiosta huolimatta, liikuntatoimen määrärahat laskevat noin kolme miljoonaa euroa vuodesta 2023 alkaen. **Valtion liikuntaneuvosto huomauttaa, että Veikkauksen tuottojen lasku on perusteltua kompensoida täysimääräisesti.** Liikunnan kaltaiseen, ennalta ehkäisevään ja väestön terveyttä edistävään palveluun, on perusteltua panostaa ajankohtana, jolloin väestön liian vähäinen liikkuminen on yksi yhteiskuntamme merkittävimpiä haasteita. Etenkin erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden liikkuminen on vähentynyt koronakriisin myötä ja väestön resilienssiä tukevalle toiminnalle on yhä suurempi tarve.

Liikuntaneuvosto korostaa, että yhteiskunnallisesti hyvin merkittävän liikunnan toimialan rahoitus tulee turvata pitkäjänteisesti ja nykytason mukaisesti uudessa rahoitusmalliratkaisussa. Koronaviruspandemia heikensi liikuntatoimialan toimintaedellytyksiä. Väestön liikkumisen ja liikunnan näkökulmasta liikuntatoimialan elinvoiman ja toimintakyvyn turvaaminen on oleellista. Niin kunnat, liikunta- ja urheiluseurat, liikunnan koulutuskeskukset kuin yritykset ovat keskeisiä toimijoita siinä, että väestölle on tarjolla monipuolisia liikuntapalveluja ja -olosuhteita myös jatkossa. **Liikuntatoimialalle kohdistettu valtion tuki on ollut tärkeää, ja toimiala tarvitseekin julkista tukea toipuakseen koronakriisistä.**

Tutkimusten mukaan lasten ja nuorten liikkuminen väheni koronapandemian ensimmäisen vaiheen rajoitustoimien aikana merkittävästi erityisesti arkipäivinä. Yksi keskeinen selittävä tekijä oli koulupäivän aikaisen liikkumisen ja koulumatkaliikunnan vähentyminen. Tutkimustulokset korostavat koulu- ja oppilaitosympäristön merkitystä ja vaikutuksia lasten ja nuorten fyysiseen aktiivisuuteen. Korona-aikana lisääntynyt etätyö saattaa myös vähentää osalla väestöstä liikkumista pysyvästi, ja myös työelämässä tulisi asiaan kiinnittää enemmän huomiota.

Valtion liikuntaneuvosto pitää erittäin tärkeänä, että eri väestöryhmien fyysistä aktiivisuutta edistävien ja rakenteellisiin muutoksiin tähtäävien valtakunnallisten Liikkuvat-ohjelmien resursointia jatketaan pitkäjänteisesti. Nyt julkisen talouden suunnitelmassa ohjelmille ei ole varattu erillistä rahoitusta. Toimintakulttuurin muutos vie aikaa, minkä vuoksi ohjelmatyötä on toteutettava ja resursoitava pitkäjänteisesti.

3) Liikkumisen edistämisen resurssit tulee huomioida eri hallinnonaloilla

Väestön liikkumiseen vaikutetaan opetus- ja kulttuuriministeriön lisäksi useiden muiden hallinnonalojen toimenpiteillä. *Sosiaali- ja terveysministeriön* hallinnonala on keskeinen liikkumisen edistämisessä toiminta- ja työkyvyn näkökulmasta, sillä liikkumisen edistäminen on tärkeä osa sairauksien ehkäisyä, hoitoa ja kuntoutusta. *Liikenne- ja viestintäministeriöllä* on keskeinen rooli kävelyn ja pyöräilyn edistämisessä. *Ympäristöministeriö* vastaa ulkoilun ja luonnon virkistyskäytön edistämisestä. Liikuntatoimialan

yrittäjyys kuuluu *työ- ja elinkeinoministeriön* hallinnonalalle. *Puolustusministeriö* edistää väestön fyysistä toimintakykyä osana sotilaallisen valmiuden suorituskyvyn ylläpitoa. Myös muiden ministeriöiden toimilla vaikutetaan fyysisen aktiivisuuden määrään. **Liikkumisen edistämisen resursseista tuleekin huolehtia liikuntatoimen lisäksi myös muilla hallinnonaloilla.**

Koronapandemia on nostanut korostetusti esiin haasteet ikääntyneiden ja toimintarajoitteisten liikkumisessa. Rajoitustoimet, kuten fyysisen etäisyyden pito sekä tauko harrastustoiminnasta, ovat vähentäneet monien liikkumista, mistä voi seurata nopea toimintakyvyn lasku. Esiin on noussut myös kotihoidon piirissä olevien ikääntyneiden erittäin rajalliset mahdollisuudet saada tukea ulkoiluun ja liikkumiseen. **Sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa onkin erittäin tärkeää kiinnittää kasvavaa huomiota liikkumisen tukemiseen ja kohdentaa siihen resursseja nykyistä enemmän.**

Kuntien merkitys liikunnan rahoittajana on erittäin merkittävä, noin 730 miljoonaa euroa vuosittain[12]. Sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistuksen myötä kuntien rooli korostuu ennaltaehkäisevissä toimenpiteissä, kuten kuntalaisten liikunnan ja liikkumisen tukemisessa. Kuntien lisäksi hyvinvointialueilla on tärkeä rooli terveyttä ja hyvinvointia edistävissä toimissa. Yhdyspintapalvelut on keskeistä saada toimimaan sujuvasti kuntien ja hyvinvointialueiden välillä elintapaohjaukseen ja liikuntaneuvontaan liittyen. Valtionhallinnon on tärkeää tukea kuntien ja hyvinvointialueiden edellytyksiä liikkumisen edistämistyössä.

Väestön suosituimpia liikkumisen paikkoja ovat kävely- ja pyörätiet sekä puistot ja erilaiset ulkoilureitit- ja alueet. Laadukas kävelyn ja pyöräilyn infrastruktuuri on tutkimusten mukaan keskeisin tapa vaikuttaa kulkumuodon valintaan sekä kasvattaa kävelyn ja pyöräliikenteen määriä. Lisäksi se on kustannustehokas ja merkittävä keino edistää niin väestön liikkumista ja liikuntaa kuin vähentää liikenteen päästöjä ja päästä hallituksen asettamaan hiilineutraaliuden tavoitteeseen vuoteen 2035 mennessä. Arkipyöräily (esimerkiksi työmatkapyöräily) näyttää vähentyneen koronapandemian aikana[13] ja siksi toimet pyöräilyn määrän kasvattamiseksi ovat erittäin ajankohtaisia ja tarpeellisia. Kävelyn ja pyöräilyn olosuhteiden kehittäminen on pitkäjänteistä työtä, jota tehdään yhteistyössä valtionhallinnon toimijoiden, kuntien ja muiden sidosryhmien kanssa.

Hallitusohjelmaa toteuttavassa Kansallisessa kävelyn ja pyöräilyn edistämisohjelmassa (2018) on määritelty kävelyn ja pyöräilyn investointiohjelman tasoksi 30 miljoonaa euroa vuodessa (2019–2023), jotta tavoiteltu 30 % kasvu kävely- ja pyöräilymatkojen määrässä on mahdollista saavuttaa vuoteen 2030 mennessä. Kävelyn ja pyöräilyn infran kehittämistarpeita on Suomessa huomattavasti enemmän valtion investointiohjelman avustustasoon nähden. **Valtion liikuntaneuvosto pitää välttämättömänä, että kävelyn ja pyöräilyn investointiohjelman mukainen, vähintään 30 miljoonan euron, taso turvataan tulevina vuosina.**

Koronapandemian aikana luonnossa liikkuminen ja ulkoilu ovat nousseet yhä merkittävimmäksi liikkumisen muodoksi. Koronakriisi lisäsi monien luontokohteiden rasitusta merkittävästi ja asetti haasteita palvelurakenteiden riittävyydelle, mikä on korostanut tarvetta jatkaa panostuksia ulkoilu- ja retkeilyalueiden kunnostamiseen ja kehittämiseen. **Valtion liikuntaneuvosto katsoo, että luontoliikuntapaikkojen, ulkoilureitistöjen sekä kansallispuistojen kunnossapidon ja kehittämisen resurssit on turvattava.**

Paavo Arhinmäki
puheenjohtaja

Minttu Korsberg
pääsihteeri

Valtion liikuntaneuvoston tehtävänä on antaa lausunto julkisen talouden suunnitelmasta. Veikkausvoittovarat, joista valtion liikuntamäärärahat koostuvat lähes kokonaisuudessaan, ovat kehyksen ulkopuolisia menoja, eivätkä suoranaisesti sisälly julkisen talouden suunnitelmaan. Julkisen talouden suunnitelma sisältää kuitenkin lukuisia merkittäviä linjauksia ja resurssikohdennuksia, jotka ovat ratkaisevassa asemassa väestön fyysisen aktiivisuuden, liikunnan ja urheilun näkökulmasta. Valtion liikuntaneuvosto toimikaudella 2019–2023: www.liikuntaneuvosto.fi/valtion-liikuntaneuvosto/

---

[1] Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2023–2026. Talouspolitiikka. Valtiovarainministeriön julkaisuja. 2022:27.
[2] Julkisen talouden suunnitelma vuosille 2023–2026. Talouspolitiikka. Valtiovarainministeriön julkaisuja. 2022:27.
[3] Kokko, S. & Martin, L. (toim.) 2019. Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1. JA Parikka S. ym. 2020. Kansallisen terveys-, hyvinvointi ja palvelututkimus FinSoten perustulokset 2020. Verkkojulkaisu: thl.fi/finsote
[4] Kantomaa, M. (toim.) 2020. Koronapandemian vaikutukset väestön liikuntaan. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2020:2.
[5] Parikka S. ym. 2020. Kansallisen terveys-, hyvinvointi ja palvelututkimus FinSoten perustulokset 2020. Verkkojulkaisu: thl.fi/finsote
[6] Borodulin, K., Wennman H. 2019. Aikuisväestön liikunta Suomessa – FinTerveys 2017 -tutkimus. Tilastoraportti 48/2019, Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2019121748601
[7] Koskinen, S. 2021. Väestön terveyden ja toimintakyvyn tulevaisuuden näkymät ja mahdollisuudet vaikuttaa niihin. Esitys 29.4.2021, Terveyden ja hyvinvoinninlaitos THL.
[8] Vasankari, T. & Kolu, P. (toim.). Liikkumattomuuden lasku kasvaa – vähäisen fyysisen aktiivisuuden ja heikon fyysisen kunnon yhteiskunnalliset kustannukset. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 31/2018.
[9] Helakorpi, S., Kivimäki, H. 2021. Lasten ja nuorten hyvinvointi – Kouluterveyskysely 2021: Iso osa lapsista ja nuorista on tyytyväisiä elämäänsä – yksinäisyyden tunne on yleistynyt. THL. Tilastoraportti 30/2021.
[10] Puolustusvoimat. Varusmiespalveluksen aloittaneiden miesten kuntotestien tulokset.
[11] Kyröläinen H., Pihlainen, K., Santtila, M., ja Torpo, L. (toim.) 2021. Taistelijan fyysinen toimintakyky 2020 - Tieteellinen katsaus. Maanpuolustuskorkeakoulu 2021.
[12] Ala-Vähälä, T., Mäkinen, J., Lämsä, J., Pusa S. 2021. Liikunnan talous Suomessa 2018. Liikuntatieteellisen Seura ja Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus.
[13] Pyöräliitto 2022. https://pyoraliitto.fi/blogi/korona-romahdutti-pyoraliikenteen-maaran